

JOGI FÓRUM PUBLIKÁCIÓ

Gondolatok a büntetőeljárás bírósági szakaszát gyorsító külön eljárásokról, a bíróság elé állításról és a büntetővégzésről

Szerző:

dr. Kállai Kitti

Nagykátán, 2020. november 20.

I. Bevezető gondolatok

„Az eljárás gyorsasága a modern jogtudomány és igazságszolgáltatás egyik fő kívánalma, mely kellő biztosítékok mellett egyáltalán nem veszélyezteti az elbírálás alaposágát.”¹ Ezen gondolat a büntetőeljárással szemben már 1908-ban megfogalmazódott, s Finkey Ferenc ezen gondolatait követően több mint száz évvel később a büntető igazságszolgáltatással szemben még inkább megjelenik az a társadalmi, jogalkotói és jogalkalmazói igény, hogy az eljárásokat minél gyorsabban - lehetőleg - észszerű időn belül fejezzék be. Vagyis elmondható, hogy örök társadalmi igény a büntetőeljárásokkal szemben gyorsan, legalábbis észszerű időn belül, hatékonyan és törvényesen igazságot szolgáltatni. Ezen igény jelenik meg a büntetés céljának a meghatározásában, amelyet az szolgál a leghatékonyabban, ha a bűn elkövetését minél rövidebb időn belül követi a büntetés.²

Jelen tanulmány a hatályos eljárási törvényünk, a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) huszadik részében szabályozott kettő, kifejezetten az időszerűséget javítandó külön eljárási formát veszi górcső alá, nevezetesen a bíróság elé állítást és a büntetővégzést.

A tanulmány a két jogintézmény gyökereinek, történeti fejlődésének rövid bemutatása után a jelenleg hatályos eljárási törvényben szabályozott rendelkezéseket kívánja részletesen bemutatni, kitérve a gyakorlati szempontból érdekesnek mondható sajátosságokra, és a COVID-19 fertőzés okozta tömeges megbetegedést okozó, 2020. évben bekövetkezett humánjárvány miatt eltérő - jelen tanulmány megírásakor hatályos - a veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készülségről szóló 2020. évi LVIII. törvényben (a továbbiakban: Vmtv.) lévő eltérő szabályokra³ is, illetve említésre kerülnek a 2021. év január 01. napjától hatályos változások. A két jogintézmény főbb szabályainak, sajátosságainak ismertetése után felmerül, hogy a gyakorlatban mi alapján célszerű a két külön eljárás alkalmazásának eldöntése egy adott ügy kapcsán, mik lehetnek az előnyei, illetve a hátrányai? Természetesen a tanulmánynak nem célja a két jogintézmény közötti polémia eldöntése, csupán a törvényi rendelkezések alapján egy-két sajátosságra való rávilágítás.

¹ Finkey Ferenc: A magyar büntetőeljárás tankönyve, Harmadik Kiadás Budapest, Politzer-féle Könyvkiadóvállalat 1908. 371.o.

² Nánási Gábor: A bőség zavar? Avagy a büntetőeljárás bírósági szakaszát gyorsító külön eljárások indítványozásáról, alkalmazási lehetőségeiről. Magyar Jog 2017/1. 48. o.

³ Vmtv. 188.§-a értelmében a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény (a továbbiakban: Be.) rendelkezéseit 2021. június 30. napjáig az ebben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

II. Az eljárást gyorsítását célzó különeljárások közös jellemzői

Az eljárás gyorsítását célzó különeljárások bevezetésének szükségessége abból ered, hogy a jogalkotó felismerte: az eljárások elhúzódásának legfőbb oka az eljárási szabályok túlzott részletességében rejlik. A rendes eljárás szabályai azonosak, tekintet nélkül a vád tárgyára, a bizonyítás nehézségére vagy - esetenként ezzel összefüggően - az ügy összetettségére. A külön eljárások bevezetésével az ún. rövidített eljárások is gyökeret vertek a büntetőeljárásban. Ezek az eljárási formák eltérnének a rendes, általános és teljes büntetőeljárástól, esetenként az eljárás egyes szakaszainak teljes elhagyását is lehetővé teszik (pl.: bíróság elé állítás). Általában azonban a bizonyítás körében és a jogorvoslat tekintetében tartalmazznak a rendes eljárástól eltérő szabályokat, ahogy az az egyezsénél és a büntetővégzésnél is látható.⁴

A hatályos eljárási törvényünk alapján az ügyész a vádemeléskor több módon is indítványozhatja a bírósági eljárást, például az általános szabályok szerinti bírósági eljárást eredményezően vádat emel, a vádiratban arra tesz indítványt, hogy a bíróság büntetővégzést hozzon, illetve vádirat benyújtása nélkül a terheltet bíróság elé állíthatja. A mód megválasztása kapcsán mindenképpen kiemelés érdemel az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás, mely utasítás 53.§-a értelmében az ügyészség a vádemeléskor az általános szabályok szerinti bírósági eljárást csak akkor kezdeményezi, ha bíróság elé állításnak (Be. XCVIII. Fejezet), büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásnak (Be. C. Fejezet), egyezés alapján folytatott bírósági eljárásnak (Be. XCIX. Fejezet) törvényi feltételek hiányában nincs helye.

A bíróság elé állításnak és a fenti másik két különeljárásnak az eljárás gyorsítására irányuló, az ügyész számára a vádemelés módjának megválasztására irányuló kötelezettségén túl további közös jellemző vonásai: a terhelt beismerő vallomása, a nyomozásnak az általános szabályok szerinti lefolytatása, továbbá a bírósági eljárási formának - a büntetővégzés kivételével - kizárólagos ügyészi indítványhoz kötése.⁵ A közös vonások mellett a bíróság elé állítás és a büntetővégzés esetén törvényi feltétel az ügy egyszerű ténybeli és jogi megítélése, valamint meghatározott

⁴ Fantoly Zsanett: Hatékonysági problémák, azaz a hazai büntetőeljárás gyakorlati visszasságai, In: Ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára, 2012. 122.o.

⁵ Nánási: i.m. 49. o.

büntetési tételek fennállása. A bíróság elé állítás és az egyezség esetén pedig közös jellemző, hogy az eljárásban védő részvétele kötelező.⁶

A bíróság elé állítás és a büntetővégzés részletes szabályainak bemutatása előtt egy kis statisztikai kitérőként bíróság elé állításra a 2019. évben az összes vádemelés 14,7%-ában került sor (2018: 19,5%, 2017: 23,1%). A 2019. évben az ügyészség az összes vádemelés 58,6%-ában (2018: 44,8%, 2017: 32,3%) tett indítványt büntetővégzés meghozatalára. A büntetővégzést tekintve az indítványok számában ez a megelőző évhez képest lényeges emelkedést jelent. Ennek oka a Be.-nek a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásra vonatkozó, megengedőbb szabályaiban kereshető.⁷

III. Bíróság elé állítás

A bíróság hagyományosan leggyorsabb eljárási formája a bíróság elé állítás, amely az eljárás egyszerűsítését, gyorsítását szolgáló külön eljárás, amelyben gyors nyomozás után az ügyész a bíróság elé állítja a terheltet és szóban terjeszti elő a vádat. Ezen külön eljárás célja, hogy - az eljárás egyszerűsítése révén - mielőbb lehetővé tegye az ügy gyors elbírálását. Olyan egyszerű megítélésű ügyek esetén alkalmazható, melyeknél mind a speciális, mind a generális prevenció hatékonyan biztosítható. Ugyanakkor ezen jogintézmény érvényesíti a közérdek oldaláról jelentkező azon elvárást, miszerint minél gyorsabban követi a felelősségre vonás a bűncselekmény elkövetését, az annál hatékonyabb lehet. A gyors elbírálás előnyös a terhelt számára is, hiszen biztosítja azt, hogy ügyében ésszerű határidőn belül döntés szülessen, és előnyös lehet a sértett számára is, mivel kártérítési igényét előbb tudja érvényesíteni, ugyanakkor nem hagyható figyelmen kívül, hogy az elkövetéshez közel eső eljárásban a bizonyítékok feltárása, valamint a tényállás bizonyítása is könnyebb lehet.⁸

⁶ Be. 728.§ (1) bekezdése és Be. 731.§ (2) bekezdése

⁷ B/12207 A legfőbb ügyész országgyűlési beszámolója az ügyészség 2019. évi tevékenységéről http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/admin/2020/10/ogy_beszamolo_2019.pdf

⁸ Nagy Anita: Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásaiban, az Európai Unióban és a hazai jogalkotásban. Budapest, Bibor Kiadó 2008. 6. o.

1. A bíróság elé állítás gyökerei

A bíróság elé állítás intézménye francia eredetű és először az 1808. évi Code d'instruction criminelle-ben (citation directe) jelent meg.⁹

Magyarországon a bíróság elé állítás jogintézményének kialakulása egészen az 1870-es évekig nyúlik vissza. 1872-ben ugyanis az Ideiglenes bűnvádi eljárás szabályaiban, a *Csemegi-féle ún. Sárga könyvben*¹⁰ megjelent a közvetlen idézés intézménye. Ez volt a mai bíróság elé állítás megfelelője, melynek lényege, hogy a királyi ügyész az öt évnél rövidebb tartamú börtönbüntetéssel fenyegetett bűncselekmény esetén, a vádlottnak közvetlenül a végtárgyalásra idézését indítványozhatta a törvényszéknél, ha a nyomozati szakaszban a bűncselekmény elkövetését felderítették és a terhelt beismerő vallomást tett, vagy ha az elkövetés során tetten érték.

A bíróság elé állítás magyar törvényi szintű szabályozásának alapjait az *1896. évi XXXIII. törvényben (I. Bp.)* találjuk meg, mely átvette a közvetlen idézés intézményét, de a francia szabályozástól eltérően biztosította a bíróságnak azt a jogot, hogy maga döntsön annak elrendeléséről vagy mellőzéséről. Az I. Bp. szinte ugyanúgy szabályozza ezen intézményt, mint a Sárga könyv.

A büntető igazságszolgáltatás egyszerűsítéséről első ízben az *1921. évi XXIX. törvény*¹¹ rendelkezett.

Az *1954. évi V. törvény (II. Bpn)* 55. §-a a bíróság elé állítás intézményét megszüntette. A Bp novella indoklásában erre vonatkozólag az alábbiakat találjuk: „Az ún. ügyészi előállítás” a vádlottnak a védekezéshez való jogát csorbítja, és a tárgyalás bírói előkészítését meghiúsítja, ennél fogva a törvényesség fokozott biztosításnak és megerősítésnek szempontjából nem tartható fenn.”

⁹ Alkalmazására öt évet meg nem haladó fogházbüntetéssel fenyegetett vétségek esetén volt lehetőség, s a bíróság a terhelt távollétében is hozhatott ítéletet, ami ellen kifogással lehetett élni.

¹⁰ Csemegi Károly készítette a Sárga Könyvet és 1872-ben látott napvilágot.

¹¹ 1921.évi XXIX. törvény: 8. § Tettenkapás esetében (Bp. 142. §) a terheltet a kir. ügyészség elé kell állítani. Ha a cselekmény a 2. § 1. vagy 2. pontja alá esik és a bizonyítékok rendelkezésre állanak, a kir. ügyészség a terheltet ügyének tárgyalása végett nyomozás nélkül vádirat mellőzésével három napon belül a kir. törvényszék elé állíthatja. Ily esetben a tanúk, esetleg szakértők megidézéséről vagy elővezetéséről a kir. ügyészség gondoskodik; a főtárgyaláson a vádirat felolvasása helyett a vádat a kir. ügyész élőszóval terjeszti elő; a törvényszék a vádlott részére a Bp. 56. §-ában felsorolt eseteken kívül is rendelhet védőt.

A következő lényeges lépést az *1966. évi 16. sz. törvényerejű rendelet* tartalmazta, mely ismét beiktatta ezt a jogintézményt „bírótság elé állítás vádirat és tárgyalás kitűzése nélkül” néven. A törvényerejű rendelet a jogintézményt még továbbra sem külön eljárásként szabályozta. Az 1966. évi 16. sz. törvényerejű rendelet szerint csak egyszerű ténybeli és jogi megítélésű ügyekben lehetséges a bíróság elé állítás, de szükséges még további feltétel is: hogy az elkövetőt tetten érvék, vagy beismerje a cselekmény elkövetését. Az 1966-os szabályozás az 1951-es szabályozáshoz képest fontos garanciákat épített az eljárásba, viszont a gyakorlati alkalmazásának körét szűkítette azzal, hogy bíróság elé állításra csak járásbírósnági hatáskörbe tartozó ügyekben kerülhetett sor, és csak abban az esetben, ha a bűncselekményre 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetés kiszabását rendeli a törvény. Jelentősen szűkítette továbbá a rendelkezések alkalmazhatóságát az, hogy az elkövetéstől számított három napon belül kellett az eljárást lefolytatni.¹²

Az *1973. évi I. törvény* alapján a cselekmény elkövetésétől számított 6, majd a későbbi módosítások nyomán 8, illetve 15 napon belül volt lehetősége az ügyésznek a terheltet bíróság elé állítani. A többi feltétel lényegében nem változott (járásbírósnág, illetve katonai bíróság a hatáskörébe tartozó olyan bűncselekmény miatt, amelyre a törvény ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, ha az ügy megítélése egyszerű, a bizonyítékok rendelkezésre állnak, és a terheltet tetten érték vagy a bűncselekmény elkövetését beismerte).¹³

Az *1998. évi XIX. törvény*¹⁴ részletesebb elemzésére nem térnék ki, helyette a jelenleg hatályos szabályozásra térnék át.

2. A bíróság elé állítás jelenleg hatályos szabályai

A jelenleg hatályos Be. nem változtatott a gyakorlatban is hatékonyan működő jogintézmény érdemén, a bíróság elé állítás alapvetően az ügyészség kezdeményezésén nyugvó széles büntetőeljárás eszközár egyik lényeges eleme, amely külön eljárásként, és ezért az általános eljárásrendtől eltérő, sajátos rendelkezések alkalmazásának kötelezettsége mellett, ugyanakkor az

¹² Nagy: i.m. 12-13.o.

¹³ *1973. évi I. törvény* 346.§

¹⁴ *1998. évi XIX. törvény* XXIV. fejezetében szabályozta a bíróság elé állítást. A korábbi Be. 517. § (1) bekezdését a 2011. évi LXXXIX. törvény 20.§-a módosította és a bíróság elé állítás alkalmazásának határidejét - a korábbi szabályozástól, mely a bűncselekmény elkövetésétől számította a határidőt - az első gyanúsított kihallgatástól számította, s így lehetővé tette a jogintézmény szélesebb körben történő alkalmazását.

ügyek jelentős számában, már-már az általánosnak tekinthető gyakorlatba épülve biztosítja az egyes büntetőeljárások időszerű és eredményes lefolytatását.¹⁵ A terheltet ugyanakkor nem lehet minden ügyben bíróság elé állítani, a magánvádas eljárásban¹⁶ és a pótmagánvádas eljárásban¹⁷ is kizárt.

A jelenleg hatályos büntetőeljárás törvény két esetét nevesíti a bíróság elé állításnak: a *bíróság elé állítás tettenérés esetén*¹⁸ és a *bíróság elé állítás beismerés esetén*¹⁹. Fontos kiemelni, hogy a feltételek - melyek konjunktív feltételek - fennállása esetén sem következik be automatikusan a bíróság elé állítás, hiszen ez pusztán egy lehetőség a külön eljárás alkalmazására, amellyel az eljáró ügyész az adott ügyben élhet, nem pedig kötelezettség. Az ügyészség - természetesen a feltételek fennállása esetén - a tetten ért terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított tizenöt napon belül, beismerés esetén pedig a gyanúsítottként történő kihallgatásától számított egy hónapon belül állíthatja bíróság elé.²⁰ Kérdésként merül fel, hogy a két esetkör találkozása esetén, vagyis, ha a tettenért terhelt a kihallgatásakor a cselekmény elkövetését elismeri melyik határidő alkalmazandó? Mivel a bíróság elé állítás szabályozása a tettenérésen alapul, a tettenérés és a beismerés találkozása esetén is a Be. 723. §-a szerinti feltételek az irányadók, a tetten ért elkövető későbbi beismerése nem hosszabbítja meg a bíróság elé állítás határidejét tizenöt napról egy hónapra.²¹ Mindkét esetkör kapcsán feltétel, hogy a bűncselekményre a Btk. tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel²², az ügy megítélése (mind jogi, mind ténybeli szempontok alapján) egyszerű és a bizonyítékok rendelkezésre állnak. A két esetkör kapcsán pedig az általános feltételeken túl további feltétel a tettenérésen alapuló bíróság elé állításnál a tettenérés, a

¹⁵ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

¹⁶ Be. 786. § (1) bekezdése

¹⁷ Be. 817. § (1) bekezdése

¹⁸ Be. 723.§-a értelmében az ügyészség a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított tizenöt napon belül bíróság elé állíthatja, ha

a) a bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel,

b) az ügy megítélése egyszerű,

c) a bizonyítékok rendelkezésre állnak és

d) a terheltet a bűncselekmény elkövetésén tetten érték.

¹⁹ Be. 724.§-a kimondja, hogy az ügyészség a terheltet a gyanúsítottként történő kihallgatásától számított egy hónapon belül bíróság elé állíthatja, ha

a) a 723. § a) -c) pontjában meghatározott feltételek fennállnak, és

b) a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte.

²⁰ A 2020. május 29. napján a Magyar Közlönyben kihirdetésre került a büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény, amelynek bíróságokat érintő rendelkezései 2021. január 1. napján lépnek hatályba. Ezen módosítás a bíróság elé állítás két esetkörét egyként szabályozza akként, hogy az ügyészség a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított két hónapon belül bíróság elé állíthatja, ha a) a bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabb büntetést rendel, b) az ügy megítélése egyszerű, c) a bizonyítékok rendelkezésre állnak és d) a terheltet a bűncselekmény elkövetésén tetten érték vagy a terhelt a bűncselekmény elkövetését beismerte.

²¹ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

²² Igazi áttörés és a jelenleg hatályos eljárási törvény egyik jelentős újítása, hogy a korábbi Be.-ben szabályozott 8 év helyett a 10 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmények esetén is lehetővé tette a jogintézmény alkalmazását, ezáltal is bővítve alkalmazási körét.

beismerésen alapuló bíróság elé állításnál pedig a beismerés.²³ A bűncselekményi kör meghatározásánál a bíróság elé állítás során is a Btk. Különös Részében meghatározott büntetési tételkeret felső határát kell figyelembe venni, így a Btk.-nak a különös, a többszörös és az erőszakos többszörös visszaesőkre²⁴, továbbá a halmazati büntetés²⁵ kiszabására vonatkozó rendelkezései nem képezhetik a külön eljárás akadályát, azonban természetesen ez nem jelenti azt, hogy a Btk. Általános Részének büntetéskiszabásra vonatkozó rendelkezéseit ne kellene alkalmazni. A gyakorlatot tekintve ezzel a jogalkotó lehetővé tette például a rablás minősített esetének [Btk. 365.§ (3) bekezdése] megvalósulása esetén az elkövető bíróság elé állítását. Abban a kérdésben, hogy az ügy megítélése egyszerű-e, az ügyészség feladata állást foglalni és e döntését a bíróság sem bírálhatja felül, azaz a bíróság ezen feltétel hiánya miatt a bíróság elé állításos eljárástól nem zárkozhat el, az ügyiratokat ilyen okból nem küldheti vissza az ügyészségnek.²⁶ Kérdés, hol húzódik a ténybeli és jogi egyszerű megítélés és a bíróság elé állíthatóság felső határa? Hack Péter szerint pontos statisztikai adatok nélkül is valószínűsíthető, hogy tömegével nem fordulnak elő olyan, 10 évnél nem súlyosabb büntetéssel fenyegetett ügyek, amelyek a bíróság elé állítás egyéb feltételeinek megfelelnek, így egyebek mellett egyszerű megítélésűnek lennének tekinthetők.²⁷

A „tettenérés”, mint a bíróság elé állítás egyik esetének feltétele kapcsán indokolt pár szót ejteni. A tettenérés fogalmát a bírói gyakorlat alakította ki. Ennek alapján tettenérésnek minősül, ha az elkövető egészben vagy részben szemtanú jelenlétében viszi véghez a cselekményt és eközben vagy közvetlenül a végrehajtás után a szemtanú vagy az ő felhívására más személy a helyszínen vagy nyomon üldözés, menekülés közben fogja el az elkövetőt, anélkül, hogy szem elől veszítette volna.²⁸ A tettenérő nemcsak hivatalos személy lehet, mivel a Be. 273. §-a alapján a bűncselekmény elkövetésén tetten ért személyt bárki elfoghatja²⁹. A cselekmény elkövetése után a helyszínről észrevétlenül eltávozó elkövető utólagos felkutatása és elfogása tettenérésként azonban nem értékelhető.³⁰ A Kúria álláspontja szerint a tettenérés körébe vonható viszont az is, ha az elkövetés olyan fizikai közelségben történik, amikor a tettenérőnek reális lehetősége van az elkövetéshez

²³ BH2015. 220. A bíróság elé állítás feltételeinek hiánya legfeljebb relatív eljárási szabálysértés, amely érdemi felülvizsgálatot nem alapoz meg. A terhelti beismerés, valamint az ügy megítélése egyszerűségének a hiányára hivatkozással pedig még az elsőfokú bíróság sem küldheti vissza az iratokat az ügyészségnek, a bíróság elé állítás törvényi feltételei tehát nem egyenlő súlyúak.

²⁴ Btk. 89.§-90.§

²⁵ Btk. 81.§

²⁶ 4/2007. BK vélemény

²⁷ Hack Péter: A büntetőeljárás újításának esélyei. Belügyi Szemle 66. évf. 3. szám 2018. 74. o.

²⁸ EBH 2006.1496.

²⁹ A Btk. szakasza alapján köteles azonban őt a nyomozó hatóságnak haladéktalanul átadni, vagy ha erre nincs módja, a rendőrséget tájékoztatni.

³⁰ EBH 2006.1496.

férni, az elkövetőt elérni, az elkövető után eredni.³¹ Önmagukban viszont nem alapoznak meg tettenérést a hang- és képfelvevő berendezések, tekintettel arra, hogy a technikai berendezések nem tekinthetők szemtanúnak. Abban az esetben viszont, ha a képfelvevő készülék által rögzítettekkel egyidejűleg például az áruházi biztonsági őr is figyeli az elkövető cselekményét, úgy már megállapítható a tettenérés. Tipikusan tettenérésnek számít az ittas állapotban járművet vezető sofőr rendőr általi igazoltatása, szabálysértési értékre erdőben, jogellenes fakivágással elkövetett lopáson tettenérés, vagy például a bolti lopások.

A beismerő vallomásra alapított külön eljárás kapcsán fontos annak a rögzítése, hogy az ügyész a gyanúsítottat az első, beismerő vallomását tartalmazó kihallgatását követő harminc napon belül bíróság elé állíthatja. Ha a nyomozás során a terheltet ismét kihallgatják, akkor is az első kihallgatás értendő a bíróság elé állítás szempontjából relevánsnak. Így például lopás esetében, ha az értékhatár a beszerzett értékmegállapításra tekintettel oly módon változik, hogy az a bűncselekmény minősítését is érinti, a gyanúsítottnak a minősülés változás miatti folytatólagos kihallgatása esetén is az első kihallgatásától kell számítani a bíróság elé állítás időpontját.³²

A külön eljárás szabályainak áttekintése során szembeűnő, hogy a nyomozás szabályaira nézve sem a bíróság elé állításnál - sem pedig a tanulmány második részében bemutatásra kerülő büntetővégzés kapcsán - nem találunk eljárást egyszerűsítő rendelkezést, így az általános szabályok az irányadóak.

Az eredményes bíróság elé állítás érdekében az eljárási törvény lehetővé teszi a terhelt őrizetének elrendelését, azonban kizárólag a tettenérés esetén alkalmazható bíróság elé állítás céljából rendelhető el.³³ Bíróság elé állítás esetén a Be. 727. § (1) bekezdése szerint a tárgyalás előkészítésére vonatkozó rendelkezések nem alkalmazhatóak, ráadásul a Be. 728. § (2) bekezdésére figyelemmel a vádemelés is a már megkezdett tárgyaláson történik, így minthogy nincs ilyen, a vádemelés és a tárgyalás közötti időben a bíróságnak módja sincs rendelkezni a kényszerintézkedésről. Annak érdekében, hogy a korábban elrendelt kényszerintézkedésről való döntés a tárgyalás menetét ne szakítsa félbe, a Be. 725. § (2) bekezdése rögzíti, hogy a bíróság elé

³¹ EBH 2013.B.13.

³² Nánási: i.m. 53. o.

³³ Be. 725. § (1) bekezdése

állítás előtt elrendelt személyi szabadságot érintő bírói engedélyes kényszerintézkedés a bíróság elé állítás napján tartott tárgyalás befejezéséig tart.³⁴

A bíróság elé állításra csak közvádra üldözendő bűncselekmény(ek) esetében van lehetőség. Az ügyész amennyiben alkalmasnak találja az ügyet bíróság elé állítás lefolytatására, úgy intézkedik a feljegyzés elkészítéséről (a közvádemelés másik formája a vádirat mellett a bíróság elé állításos külön eljárásban benyújtható feljegyzés³⁵), és a gyanúsított, védő és esetlegesen tanúk idézéséről. Mivel a bíróság elé állítás egy olyan eljárás, mely során a védelem kötelező, így amennyiben a gyanúsított nem hatalmaz meg védőt, azt a törvény kötelező rendelkezése alapján az ügyész rendeli ki.³⁶ A Be. 728. § (3) bekezdése alapján bíróság elé állítás keretében az ügyészség a vádat szóban terjeszti elő. Ennek megfelelően bíróság elé állítás esetén vádirat nem születik, de a védelem jogának biztosítása érdekében a Be. 726. § (4) bekezdése törvényi szintre emeli azt az ügyészségi gyakorlatot, amely szerint az ügyészség a gyanúsított azonosításra alkalmas személyes adatait, a bíróság elé állítás tárgyát képező cselekmény leírását, annak Btk. szerinti minősítését és a bizonyítási eszközök felsorolását tartalmazó feljegyzést készít, és azt a bírósággal, a terhelttel és a védővel is közli. A feljegyzés tehát nem - egyszerűsített - vádirat, így a vádirattal szemben a Be. 422. § (1)-(2) bekezdésében támasztott követelmények sem lehetnek irányadók, a feljegyzés esetleges hiányosságai a vádemelés szabályszerűségét nem érintik és a vádirat hiányosságait feltételező bírósági intézkedéseknek, illetve döntéseknek (az ügyészség felhívása a vádirat hiányosságainak pótlására, illetve ennek eredménytelensége esetén az eljárás megszüntetése) sincs helye, amint erre a Kúria az 1998-as Be. rendelkezései alapján hozott, EBH2012. B.32. számon közzétett határozatában már utalt.³⁷

A Be. 727. § (1) bekezdése kizárja a Be. LXXV-LXXVII. Fejezetének alkalmazását, vagyis bíróság elé állítás esetén a tárgyalás előkészítése körébe tartozó bírósági intézkedéseknek és határozatoknak nincs helye, és nem kerül sor előkészítő ülés megtartására. A tárgyalás adminisztratív jellegű előkészítése az ügyészség kötelezettsége, a Be. 727. § (3)-(5) bekezdései szerint az ügyészség idézés útján gondoskodik a gyanúsított és a védő, valamint azon személyek megjelenéséről, akik jelenléte a tárgyaláson kötelező (például a tolmács), az értesítéseket szintén az ügyészség készíti el és közli

³⁴ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

³⁵ Herke Csongor: Büntető eljárásjog. Egyetemi jegyzet. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pécs, 2018. 80.

³⁶ Be. 726.§ (2) bekezdése

³⁷ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

az érintettekkel, ahogy az ügyészség biztosítja, hogy valamennyi, az ügy elbírálásához szükséges bizonyítási eszköz a tárgyaláson rendelkezésre álljon. A Be. 727. § (6) bekezdése értelmében az ügyészség ezen adminisztratív feladatok elvégzéséhez a nyomozó hatóságot is igénybe veheti.

Bíróság elé állítás esetén a tárgyaláson a terhelt, a védő³⁸ és az ügyész jelenléte kötelező. Ha a tárgyalás megkezdése után a bíróság elé állítás megghiúsul, a bíróság az ügyiratokat visszaküldi az ügyészségnek. A bíróság az iratokat a következő esetben küldheti vissza az ügyészségnek:

- tettenérés esetén a bűncselekmény elkövetésétől a bíróság elé állításig több mint tizenöt nap telt el,
- a beismerésen alapuló bíróság elé állítás esetén a gyanúsított kihallgatásától a bíróság elé állításig több mint egy hónap telt el,
- a vád tárgyává tett bűncselekményre a törvény tízévi szabadságvesztésnél súlyosabb büntetést rendel,
- a bizonyítási eszközök nem állnak rendelkezésre,³⁹
- a tárgyaláson felvett bizonyítás eredményéhez képest további bizonyítási eszközök felkutatása szükséges, és ezért előre látható, hogy a tárgyalás tizenöt napon belül vagy újabb elnapolás nélkül nem folytatható⁴⁰, vagy
- az ügyészség a vádat módosította, de a módosított vád tekintetében a bíróság elé állítás feltételei nem állnak fenn⁴¹.

A bíróság kizárólag a Be. 728. § (4) bekezdésében és a Be. 729. § (2)-(3) bekezdésében felsorolt okokból küldheti vissza az ügyiratokat az ügyészségnek. A bíróság az ügyiratok visszaküldéséről nem ügydöntő végzéssel határoz, amely ellen a Be. 729. § (4) bekezdése alapján nincs helye fellebbezésnek. Az ügyiratok ügyészségnek történő visszaküldésével az ügy a nyomozás szakaszába kerül vissza, ennek következtében az ügyészség a Be. 391. § (1) bekezdése alapján, a bíróság elé állítás megghiúsulásának okára is figyelemmel ismételten maga dönthet arról, az ügyben mely ügyészségi intézkedésnek vagy határozatának van helye, azaz, ha a feltételei megteremthetők, a terhelt ismételt bíróság elé állítása sem kizárt.

³⁸ BH2003. 56. A bíróság elé állítás esetén az elsőfokú tárgyaláson kötelező a védő részvétele, és ennek a szabálynak a megsértése abszolút eljárási szabálysértés, amely érdemi felülvizsgálat alapjául szolgálhat.

³⁹ Be. 728. § (4) bekezdése

⁴⁰ Be. 729. § (2) bekezdése

⁴¹ Be. 729. § (3) bekezdése

Bíróság elé állítás esetén az elsőfokú bíróság ítélete ellen benyújtott fellebbezést a másodfokú bíróság az ügy érkezését követő két hónapon belül bírálja el.⁴²

3. A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készültségről szóló 2020. évi LVIII. törvény (a továbbiakban. Vmtv.) eltérő szabályai

Az Országgyűlés annak érdekében, hogy a Kormány a COVID-19 fertőzés okozta tömeges megbetegedést okozó, 2020. évben bekövetkezett humánjárvány megelőzésére, illetve következményeinek elhárítására a veszélyhelyzet idején tett rendkívüli intézkedésekkel összefüggő szabályozási átmenetet biztosítsa, szem előtt tartva különösen a jogbiztonság érvényesülésének követelményét megalkotta a Vmtv.-t, melynek 188.§ -a értelmében a Be. rendelkezéseit 2021. június 30. napjáig az ebben a törvényben foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. A Vmtv. a bíróság elé állítás kapcsán akként rendelkezik, hogy az ügyészség a terheltet a bűncselekmény elkövetésétől számított három hónapon belül bíróság elé állíthatja, ha a Be. 723. §-ában meghatározott feltételek fennállnak.⁴³

III. Büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás

A büntetővégzés szabályainak ismertetése előtt előjáróban azt a régi és teljesen megnyugtatóan aligha megoldható dilemmát vetném fel, hogy meddig lehet elmenni a gyorsítás és egyszerűsítés útján, az alapvető garanciák sérelme nélkül, nem túl magas-e az egyszerűsítés ára a remélt eredményhez képest?⁴⁴ Jelen részben ezen külön eljárás gyökereinek rövid bemutatása után a jelenleg hatályos eljárási törvény szerint szabályozására térnék ki részletesebben, kiemelve egy-két gyakorlati szempontból érdekesnek mondható momentumot, majd a jelenlegi vírushelyzet miatt eltérő - jelen tanulmány megírásakor még hatályos - szabályokat, majd említésre kerülnek a 2021. január 01. napjával hatályba lépő módosítások.

⁴² Be. 730.§

⁴³ Vmtv. 214. § (1) bekezdése

⁴⁴ Bánáti János - Belovics Ervin - Csák Zsolt - Sinku Pál - Tóth Mihály - Varga Zoltán: Büntető eljárásjog. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003. 459. o.

1. Rövid történeti kialakulása

A jogintézményt a Bp. - a német és osztrák „strafbefehl” mintájára - honosította meg a magyar jogban „büntetőparancs” elnevezéssel, később „tárgyalás mellőzése pénzbüntetés kiszabása esetén”, majd „tárgyalás mellőzése” elnevezéssel vált széleskörűen alkalmazott külön eljárássá. A Be. „büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás” megnevezése a közvetlen előzményektől eltérően nem az eljárás formájára, hanem a külön eljárással megcélzott eredményre, a büntetővégzésre utal.⁴⁵

Az 1928. évi X. tc. (II. Büntető Novella) nyomán a pénzbüntetés meg nem fizetése esetén a terhelttel szemben azonnal szabadságvesztés büntetés vált alkalmazhatóvá, azzal a garanciálisszabállyal, hogy a végzésben ennek lehetőségére ki kellett oktatni a terheltet.⁴⁶

A következő jelentősebb változást az 1930. évi XXXIV. tc. hozta be az intézmény történetébe. Megszüntette az intézmény nehezen áttekinthető feltételrendszerét, elegendővé vált a pénzbüntetés kiszabásának alkalmazása, lehetővé tette továbbá a büntetés végrehajtásának felfüggesztését. Ez utóbbi lehetőséget az 1949. évi XI. tc. eltörölte.⁴⁷

Az 1951. évi III. tv. (II. Bp.) legfontosabb újítása volt, hogy az ügyész már közvádra („főmagánvádra”) üldözendő büntett esetében is indítványozhatta ezen egyszerűsített eljárási formát, mégpedig a három évet meg nem haladó szabadságvesztéssel fenyegetett bűncselekmények esetében. A bíróság - tárgyalás kitűzése helyett - az előkészítő ülés körében büntetőparancs kibocsátásával pénzbüntetést szabhatott ki, amennyiben kizárólag ezen büntetési nem kiszabását találta indokoltnak a megalapozottnak mutakozó vád alapján, egyben dönthetett elkobzásról, valamint a polgári jogi igényről, de ez utóbbiról csak akkor, ha az fizetési meghagyás útján is érvényesíthető volt.⁴⁸

⁴⁵ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

⁴⁶ II. Büntetőnovella 49. §-a

⁴⁷ Dr. Molnárné Dr. Mészáros Noémi: Gondolatok a tárgyalás mellőzéséről. Büntetőjogi Szemle 2014/1. szám 26. o.

⁴⁸ Dr. Molnárné Dr. Mészáros Noémi: I.m. 26.o.

Az 1954. évi V. tv. (II. Bpn.) más, egyszerűsítésre és gyorsításra vonatkozó rendelkezéssel együtt megszüntette a büntetőparancsot, mint a szocialista joggal összeegyeztethetetlen jogintézményt.⁴⁹

Nem kellett azonban sokat várni a jogintézmény újabb megjelenéséig, mivel az 1962. évi 8. törvényerejű rendelet (I. Be.) ismét bevezette „tárgyalás mellőzése pénzbüntetés kiszabása esetén” (192. § - 196. §) elnevezéssel. Ez alapján lehetővé vált a büntetőügyek egy részénél a közvetlenség, a szóbeliség és a nyilvánosság elvének háttérbe szorítása, az ügyek gyorsabb elbírálása érdekében. Azonban az eljárás alkalmazását szigorú törvényi feltételektől tette függővé, így: tárgyalás nélkül csak pénzbüntetés volt kiszabható, csak járásbírói hatáskörbe tartozó ügyek esetén, csak egyszerű tényállású és csekély jelentőségű bűncselekményeknél, csak akkor, ha a vádlott a bűncselekmény elkövetését elismerte (ténybeli elismerés elegendő volt, a bűnösséget nem kellett elismerni), csak ha a vádlott szabadlábon volt.⁵⁰

Az 1973. évi I. törvény („II. Be.”) „A tárgyalás mellőzése pénzbüntetés kiszabása mellett” címen külön fejezetben szabályozta a jogintézményt. Alkalmazása tekintetében nem tartotta meg azt a kikötést, hogy az ilyen eljárás során kiszabott büntetés csak pénzbüntetés lehet. Lehetővé tette ugyanis a *foglalkozástól eltiltást, a járművezetéstől eltiltást, elkobzást, polgári jogi igényről történő rendelkezést*; ezzel kiszélesítve az alkalmazható szankciók körét. A jogorvoslatra jogosultak köre kibővült az ügyész személyével, aki önmagában a jogintézmény alkalmazása-, illetve pénzbüntetés ily módon történő kiszabása okán nem, de annak mértéke, felfüggesztése vagy a végzés egyéb rendelkezése vonatkozásában indítványozhatta tárgyalás tartását. A tárgyalás tartása iránti kérelem visszavonhatóvá vált, mégpedig a tárgyalás megkezdéséig, mellyel jogilag egy tekintet alá esett, ha a kérelmező - az ügyész kivételével - a tárgyaláson előzetes és alapos okra alapított kimentés hiányában nem jelent meg. Rendezte továbbá a tárgyalás mellőzésével hozott végzés sorsát, miszerint az esetleges tárgyalás eredményéhez képest a korábbi végzést a bíróság hatályában fenntartotta, vagy hatályon kívül helyezte és új határozatot hozott.⁵¹

⁴⁹ Móra Mihály-Kocsis Mihály: A magyar büntető eljárási jog. Tankönyvkiadó, Budapest, 1961. 323.o.

⁵⁰ Nagy: i.m. 70. o.

⁵¹ 1973. évi I. törvény XVII. Fejezet 350-355/A. szakaszai

Az eljárás megnevezésén és a kiszabható szankciókon az 1987. évi IV. törvény 56. § (1) bekezdése változtatott, mivel a korábbi „*tárgyalás mellőzése pénzbüntetés kiszabása esetén*” címet „*tárgyalás mellőzése*” címre módosította. A törvény alapvető célkitűzése az eljárás egyszerűsítése volt.⁵²

Az 1995. évi LXI. törvény az 1973. évi törvényhez képest kiszélesítette a tárgyalás mellőzése alkalmazását, mivel lehetőség nyílt a három évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűntettek esetében is tárgyalás mellőzésével büntetőjogi felelősséget megállapító döntés hozatalára. Bővült az alkalmazható szankciók köre is, lehetővé vált: végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés-büntetés kiszabása, valamint a próbára bocsátás intézkedése. A tárgyalás mellőzéses eljárásban a végzés meghozatalának határideje az ügy érkeztetésétől számított 30 nap lett a korábbi rendelkezésekkel ellentétben, amelyek nem tartalmaztak ilyesfajta határidőt. Megjelent továbbá a bíróság azon kötelezettsége (egyfajta korrekciós lehetősége), hogy felhívja az ügyész figyelmét a tárgyalás mellőzésével történő döntéshozatal kezdeményezésére, amennyiben annak feltételei fennállnak, és az ügyész nem kezdeményezte ezen külön eljárást.

Mellőzve az 1998. évi XIX. törvény⁵³ részletes elemzését - hasonlóan, mint a fentiek során - a továbbiak során a jelenleg hatályos szabályozását mutatnám be.

2. A büntetővégzés jelenleg hatályos eljárási törvényben lévő szabályai

A jelenleg hatályos büntetőeljárási törvény a külön eljárások részénél a C. fejezetben szabályozza ezen jogintézményt. Ezen külön eljárás szabályai a nyomozási szakra nem tartalmaznak sajátos rendelkezéseket, vagyis a nyomozás szempontjából nem jelentenek egyszerűsítést, ezzel szemben a büntetőeljárás bírósági szakaszát nagy mértékben egyszerűsíti.

A részletszabályok bemutatása előtt mindképpen kiemelést érdemel, hogy az új eljárási törvény az alkalmazhatóság további szélesítése érdekében két megmaradt tabut döntött le részben: a fogvatartást és a beismerést. Előbbit illetően a változás annyi, hogy a büntetővégzés nem csak akkor hozható meg, ha a vádlott szabadlábon van. Ennél izgalmasabb a beismerés kérdése. Ha a vádlott a bűnösségét beismerte, úgy 5 évi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő

⁵² Kiss Anna: A tárgyalás mellőzéséről. *Ügyészek Lapja* 1996/5. 35. o.

⁵³ 1998. évi XIX. törvény XXVII. fejezetében szabályozta tárgyalás mellőzéses eljárást

bűncselekmény miatt hozható büntetővégzés, ellenkező esetben pedig ez a határ 3 év szabadságvesztés. A jelenleg hatályos eljárási törvény talán legfontosabb ezen jogintézményt érintő, a korábbi szabályozástól eltérő rendelkezése tehát, hogy a háromévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő cselekmények esetén a külön eljárás alkalmazását nem köti a terhelt beismeréséhez.

A jelenleg hatályos Be. egyértelműen kimondja, hogy a büntetővégzés a bűnösséget megállapító ítélettel egyenértékű ügydöntő határozat⁵⁴, amely jogerőre emelkedésével anyagi jogerővel [Be. 456. § (1) bekezdés] rendelkezik.⁵⁵ A bűnösséget megállapító ítélethez képest fontos eltérés, hogy a büntetővégzésben a bíróság nem mondja ki bűnösnek a vádlottat, vagyis büntetővégzésben nincs helye a bűnösség kimondásának. Ezen külön eljárás lényege, hogy a bíróság az általános szabályoktól eltérően úgy állapítja meg a terhelt büntetőjogi felelősségét és alkalmaz vele szemben büntetőjogi szankciót, hogy nem tart tárgyalást, nem vesz fel bizonyítást, tehát a terhelttel szemben tárgyalás nélkül alkalmaz meghatározott bűncselekmény miatt szankciót.⁵⁶

A *törvényi feltételek* a legszemléletesebben aszerint oszthatóak fel, hogy azok mérlegelést nem tűrőek (objektív feltételek), vagy éppen a bírói mérlegeléstől függnék (szubjektív feltételek). A büntetővégzés meghozatalának egyes objektív feltételei az alapján csoportosíthatóak, hogy a terhelt beismerte-e a terhére rótt bűncselekmény elkövetését vagy sem. A büntetővégzés meghozatalának szubjektív feltételei függetlenek a terhelti beismeréstől. A beismeréshez nem kötött, illetve a beismeréshez kötött büntetővégzéshez tartozó objektív és szubjektív feltételeknek - mindkét esetben - együttesen és hiánytalanul kell fennállniuk, konjuktív feltételek.

a) Objektív feltételek:

- Ahogy korábban már említésre került a jelenleg hatályos Be. C. Fejezetet érintő legjelentősebb újtásként a legfeljebb háromévi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények tekintetében kiterjeszti a büntetővégzés alkalmazhatóságát a terhelti be nem ismerés (vagyis a vallomástételt megtagadó, vagy a bűncselekmény elkövetését tagadó terhelt) esetére is. A terhelti beismeréshez kötött büntetővégzés - a korábbi szabályozással egyezően - a legfeljebb ötévi szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmények esetében

⁵⁴ Be. 739.§ (2) bekezdés

⁵⁵ Ennek értelmében a Be. 459.§ (1) bekezdése alapján jogerősítő záradékkal kell ellátni.

⁵⁶ Tájékoztató a Bfv.II.1.102/2015. számú büntetőügyben hozott elvi döntésről.

alkalmazható. Vagyis háromévi szabadságvesztéssel nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén - amennyiben a Be. 740.§ (1) bekezdésében meghatározott feltételek fennállnak - a bíróság beismerés hiányában is büntetővégzést hozhat. Kiemelést érdemel, hogy az egyes bűncselekmények büntetési tételének megállapításánál a Btk. Különös Részében meghatározott büntetési tétel felső határa az irányadó.

- A vádlott szabadlábon van vagy más ügyben tartják fogva.⁵⁷ Az eljárás tárgyát képező ügyben történő fogva tartás a vádemeléskor, illetve a büntetővégzés meghozatalakor jelent kizáró okot, így a nyomozás során foganatosított őrizet vagy a vádemelés időpontjára megszüntetett letartóztatás a Be. C. Fejezete szerinti külön eljárás lefolytatásának nem akadály.⁵⁸

b) Szubjektív feltételek:

- az ügy megítélése (ténybeli és jogi) egyszerű⁵⁹ és
- a büntetés célja tárgyalás nélkül is elérhető.

A jelenleg hatályos Be. a tényállás egyszerűsége helyett a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásban is azt kívánja meg, hogy az ügy megítélése legyen egyszerű. Az ügy egyszerűsége a ténybeli és a jogi egyszerűséget egyaránt magába foglalja, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy a tényállás az ügyiratok alapján - további bizonyítás felvétele nélkül - könnyen tisztázható, és az eljárás sem vet fel jogi minősítési problémákat.⁶⁰ Ami az egyszerűséget illeti, az a bíróság elé állításnál még megragadható akként, hogy az ügy az iratoknak a bíróságra érkezésétől az ítélethirdetésre való visszavonulásig eltelő néhány óra, de legfeljebb egy-két nap alatt a bíró számára az ítélethozatalhoz szükséges mértékben áttekinthető legyen. A büntetővégzés meghozatalára ehhez képest egy hónap áll rendelkezésre; nem ismeretes olyan eset, hogy az ügyészi indítvány ellenére a bíróság kifejezetten azért nem járt el tárgyalás mellőzésével, mert az ügyet nem találta volna elég egyszerűnek. A büntetési célok, kiváltképp az egyéni megelőzés szempontjából vitathatatlanul hatékonyabb a határozat kihirdetés útján való közlése, és bizony

⁵⁷ A korábbi szabályozás szerint csak a szabadlábon lévő terhettel szemben volt helye tárgyalás mellőzésével végzés meghozatalának. 1998. évi

⁵⁸ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

⁵⁹ BH1990.95. A járművezetéstől való végleges eltiltás általában bonyolult tény- és jogkérdésben való állásfoglalást jelent, ezért a járművezetésre való alkalmatlanság megítélésére rendszerint nincs lehetőség a tárgyalás mellőzésével lefolytatott eljárásban.

⁶⁰ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

egyét lehet érteni azon állásponttal is, hogy az érintett ügyekben a nyomozati iratokból időnként csak hiányosan derülnek ki a vádlott személyi körülményei, mely felett a gyakorlat hajlamos olykor „szemet hunyni”.⁶¹ A büntetővégzés meghozatalának másik szubjektív feltétele, hogy a büntetés célja (Btk. 79. §)⁶² tárgyalás nélkül is elérhető legyen. A speciális prevenció szempontjából különösen a vádlott személyiségének, életvitelének, előéletének, a bűncselekmény elkövetési motívumának és a cselekményhez való utólagos hozzáállásnak, míg a generális prevenció szempontjából a bűncselekmény helyi elszaporodottságának, a köznyugalom jelentős megzavarásának vagy a felfokozott közérdeklődésnek lehet jelentősége.

Az alkalmazható jogkövetkezményeket tekintve a Be.740.§ (2) bekezdése alapján a bíróság büntetővégzésben végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztést, közérdekű munkát, pénzbüntetést, foglalkozástól eltiltást, járművezetéstől eltiltást, kitiltást, sportrendezvények látogatásától való eltiltást, kiutasítást - katonával szemben lefokozást, szolgálati viszony megszüntetését, rendfokozatban visszavetést és a várakozási idő meghosszabbítását -, jótételi munkát, próbára bocsátást és a megrovást alkalmazhat. Tehát a büntetővégzésben alkalmazható legsúlyosabb szankció a végrehajtásában felfüggesztett szabadságvesztés. Vagyis ezen külön eljárásban nem kerülhet sor elzárás és végrehajtandó szabadságvesztés kiszabására.

A büntetővégzés meghozatalára a törvény egy hónapos határidőt állapít meg, amelyet közvadas ügy esetében az ügy bíróságra érkezésétől⁶³, magánvadas ügyben a személyes meghallgatás napjától kell számítani⁶⁴. A magánvadas ügyeket érintő szabály azon alapul, hogy a büntetővégzés alkalmazására csak a személyes meghallgatás után, a békítés sikertelensége esetén kerülhet sor. A határozással kapcsolatos bűncselekmény miatt folytatott külön eljárásban a bíróság az ügyiratok bíróságra érkezését követő öt napon belül hozza meg a büntetővégzést⁶⁵.

Büntetővégzést a bíróság az ügyészség indítványára, vagy hivatalból hozhat. Az ügyészség indítványa vagy éppen annak hiánya ugyanakkor nem köti a bíróságot, hiszen a büntetővégzés meghozatalát

⁶¹ Dr. Czédli Gergő: A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárás törvényben. Büntetőjogi Szemle 2019/1. szám 32. o.

⁶² Btk. 79.§ A büntetés célja a társadalom védelme érdekében annak megelőzése, hogy akár az elkövető, akár más bűncselekményt kövessen el.

⁶³ Be. 741.§ (1) bekezdés

⁶⁴ Be. 786.§ (4) bekezdés a) pont

⁶⁵ Be. 836. § (2) bekezdés

lehetővé tevő feltételek fennállásáról kizárólag saját mérlegelő tevékenysége alapján dönt.⁶⁶ Az ügyészség indítványának annyiban van jelentősége, hogy bírósági titkár is meghozhatja a büntetővégzést, de csak abban az esetben, ha az ügyészség indítványozta a büntetővégzés meghozatalát⁶⁷. Ez utóbbi rendelkezés alól kivételt képez a fiatakorú elleni külön eljárás, amelyben kizárólag az OBH elnöke által kijelölt bíró hozhatja meg a büntetővégzést. Tárgyalás mellőzésével büntetővégzés meghozatalára bírósági titkár fiatakorú ügyében akkor sem jogosult, ha azt az ügyészség indítványozta.⁶⁸

A tárgyalás mellőzésével meghozott büntetővégzés - csakúgy, mint az ítélet - ügydöntő határozat, melynek tartalmaznia kell a bíróság megnevezését, az ügyszámot, a bírósági eljárás helyét, a határozathozatal időpontját, továbbá azt, hogy a bíróság tárgyalás mellőzéses eljárásban jár el. Ezen túlmenően a rendelkező részben fel kell tüntetni a vádlott nevét, személyi adatait, a bűncselekmény Btk. szerinti megnevezését (törvényhely megjelölésével), a kiszabott szankciót, legyen az akár büntetés vagy intézkedés, egyéb jogszabályon alapuló rendelkezéseket (pl.: előzetes fogvatartásban töltött idő beszámítása, bűnjelekről rendelkezés, polgári jogi igény elbírálása⁶⁹), bűnügyi költség viselésére vonatkozóan rendelkezést, valamint a jogorvoslati jogra (Be. 742.§ és 744.§-ban foglaltakra) való kioktatást. A rendelkező részt követi az indokolás, mely a megállapított tényállást, a vádra és a büntetővégzés feltételeinek fennállására való utasítást, és az alkalmazott jogszabályokat tartalmazza, majd végezetül a dátumot és a bíró vagy bírósági titkár aláírását.⁷⁰

A büntetővégzés kézbesítése kapcsán felmerülő gyakorlati, „adminisztratív” jellegű probléma, a büntetővégzés vádlott részére történő kézbesítése. A büntetővégzést az ún. A/5. jelzésű értesítés használatával kell kézbesíteni⁷¹, amely szerint e végzést csak a vádlott (címezett) személyesen, vagy a „saját kézbe feladott hivatalos irat átvételére jogosult meghatalmazott” veheti át. A tárgyalás mellőzésével hozott végzés bármely más személy által történő átvétele szabályszerű kézbesítésnek nem tekinthető.⁷² Ha a büntetővégzés postai úton történő kézbesítése azért hiúsult meg, mert a vádlott ismert lakcíme, illetve kézbesítési címe megváltozott, akkor a bíróságnak a vádlott

⁶⁶ EBH2001. B.404. I. A bíróságot nem köti az ügyésznek a tárgyalás mellőzésével büntetés kiszabására tett indítványa, csupán e külön eljárás igénybevételének törvényes lehetőségét teremti meg.

⁶⁷ Be. 741.§ (5) bekezdés

⁶⁸ BH2014. 334.

⁶⁹ A polgári jogi igény elbírálásánál a bíróság jogköre korlátozott, mivel a polgári jogi igényt érdemben nem utasíthatja el.

⁷⁰ Be. 741.§ (3)-(4) bekezdései

⁷¹ Az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet 30.§ (5) bekezdése

⁷² BH2017. 181.

lakcímének, illetve tényleges tartózkodási helyének megállapítása iránt kell intézkedni, és az új címre kell megkísérelni a kézbesítést. Ebben az esetben a gyakorlatban alkalmazott megoldás lakcímnnyilvántartó és rendőrkapitányság kézbesítés végetti megkeresése. Felmerülhet azonban az a gyakorlati, „adminisztratív” jellegű probléma, mellyel a bírói gyakorlat a mai napig küszködik, miszerint, ha a végzés saját kezébe történő kézbesítése akadályba ütközik, mert az „átvételt megtagadta”, „nem kereste” vagy „ismeretlen helyre költözött”. Ha a kézbesítés a vádlott lakcímén, illetve kézbesítési címén nem lehetséges, vagy a vádlott bármely okból nem veszi át a büntetővégzést, a bíróság a kézbesítési fikció (Be. 132. §) alapján nem tekintheti kézbesítettnek, és a határozat hirdetményi kézbesítése (Be. 135. §) iránt sem intézkedhet.⁷³ A kézbesítés eredménytelensége esetén a bíróság az ügyet új számra lajstromozza.⁷⁴

A büntetővégzéssel szemben fellebbezésnek nincs helye, hanem ebben az eljárásban speciális jogorvoslat, *tárgyalás tartása iránti kérelem* van.⁷⁵ Lényege, hogy a jogosultak (ügyész, magánvádló, vádlott, védő, magánfél, vagyoni érdekelt, egyéb érdekelt és fiatalkorú terhelt esetében törvényes képviselője⁷⁶) a büntetővégzés kézbesítéstől számított nyolc napon belül tárgyalás tartását kérhetik. A magánfél a polgári jogi igényt elbíráló rendelkezéssel, míg a vagyoni érdekelt és az egyéb érdekelt csak a rá vonatkozó rendelkezéssel kapcsolatban kérheti a tárgyalás tartását.⁷⁷

A jogosult tárgyalás tartása iránti indítványa alapján, vagy ha a vádlott részére nem lehetett a büntetővégzést kézbesíteni a bíróság előkészítő ülést (Be. LXXVI. Fejezet) tart és az eljárást a Be. C. Fejezetében meghatározott eltérésekkel az általános szabályok szerint folytatja.⁷⁸

A Be. lehetővé teszi ezen külön eljárásban érvényesülő sajátos jogorvoslat visszavonásának lehetőségét. Eszerint a jogorvoslati indítvány előterjesztője az előkészítő ülés megkezdéséig vonhatja vissza az indítványát. A bejelentett jogorvoslattal való rendelkezési jogot a Be. a vádlott

⁷³ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

⁷⁴ 2020. évi XLIII. törvény 247.§ Be.-t érintő 2021. január 1-jén hatályba lépő rendelkezései értelmében a Be. 743. § (2) bekezdése kimondja majd, hogy ha a büntetővégzést nem lehet szabályszerűen kézbesíteni, azt úgy kell tekinteni, mintha a vádlott tárgyalás tartása iránti indítványt terjesztett volna elő. A (3) bekezdésében pedig, hogy a büntetővégzés kézbesítése esetén a 132. § (2) bekezdése és a 135. § (1) bekezdése nem alkalmazható.

⁷⁵ Fantoly Zsanett- Budaházi Árpád: Büntető eljárásjogi ismeretek II. Dinamikus Rész. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019. 154. o.

⁷⁶ Be. 694.§ (1) bekezdése értelmében a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárásban a törvényes képviselő a fiatalkorú hozzájárulás nélkül is indítványozhatja a tárgyalás tartását.

⁷⁷ Be. 742.§ (4) bekezdése

⁷⁸ Be. 743.§

érdekeinek védelmében egy esetben korlátozza, oly módon, hogy a vádlott javára más által bejelentett indítványt az indítványozó - az ügyészség kivételével - csak a vádlott hozzájárulásával vonhatja vissza. A tárgyalás tartása iránti indítvány visszavonásának kell tekinteni azt az esetet is, ha az indítványozó az előkészítő ülésen nem jelenik meg és magát alapos okkal, előzetesen, haladéktalanul nem menti ki.

A bíróság az előkészítő ülés megkezdése után ismerteti a büntetővégzés és a tárgyalás tartása iránti kérelem lényegét. Ha a tárgyalás tartása iránti indítvány kizárólag a Be. 746. § (2) bekezdésében meghatározott járulékos kérdéseket sérelmezi, a bíróság a jogorvoslattal nem érintett rendelkezések vonatkozásában a Be. 459. § (2) bekezdés alapján megállapítja a részjogerőt, majd az eljárást az indítvány által meghatározott keretek között folytatja és csupán a járulékos kérdésekben hozhat határozatot.⁷⁹ Ha a jogorvoslat kizárólag a polgári jogi igényt érdemben elbíráló rendelkezés ellen irányul, a bíróság e rendelkezést hatályon kívül helyezi és a polgári jogi igény érvényesítését egyéb törvényes útra utasítja.⁸⁰ A bíróság ezen kívül minden egyéb esetben hatályon kívül helyezi a büntetővégzést és az általános szabályok szerint folytatja az eljárást.

A súlyosítási tilalom itt is érvényesül, hiszen a büntetővégzésben alkalmazott joghátrány akkor súlyosítható, ha a jogorvoslatot a vádlott terhére jelentették be, vagy az előkészítő ülésen, illetve a tárgyaláson új bizonyíték merül fel és ennek alapján a bíróság olyan új tényt állapít meg, amely alapján súlyosabb jogi minősítést kell megállapítani, vagy jelentős mértékben hátrányosabb büntetést, illetve intézkedést kell alkalmazni.⁸¹

3. A Vmtv. eltérő szabályai a büntetővégzés vonatkozásában

A büntetővégzés kapcsán a Vmtv. három fontos alábbi eltérő rendelkezést tartalmazza:

- a bíróság a büntetővégzést az ügy érkezését követő három hónapon belül hozza meg,
- a bíróság a Be. C. Fejezete szerinti eljárásban - a terhelt beismerésétől függetlenül - nyolcévű szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmény esetén hozhat büntetővégzést,

⁷⁹ Kommentár a büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvényhez

⁸⁰ Be. 746.§ (3) bekezdés

⁸¹ BH2013. 185.

- a bíróság a folyamatban levő ügyekben is büntetővégzést hozhat, ha az előkészítő ülés tartására nem került sor.⁸²

V. ZÁRÓ GONDOLATOK

A bíróság elé állítás és a büntetővégzés meghozatalára irányuló külön eljárások közötti választás során - az egymással konkuráló törvényi feltételek fennállása esetén - elsősorban azt kell mérlegelni, hogy a büntetővégzésben alkalmazható jogkövetkezmények elegendőek-e, illetve a büntetés célja tárgyalás tartása nélkül elérhető-e. A két jogintézmény közötti választást megnehezítheti az is, hogy részben ugyanazon bűncselekményi kör esetében alkalmazhatóak, míg azonban az előbbi tízévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban, addig az utóbbi jogintézmény csak ötévi szabadságvesztésnél nem súlyosabban büntetendő bűncselekmények esetén alkalmazható. A bíróság elé állítás szükségessége elsősorban a tettenérés és a közvetlen szabadságelvonással járó joghátrányok alkalmazásakor, valamint akkor merülhet fel, ha a szabadságvesztéssel büntetendő bűncselekmény büntetési tételének felső határa öt és tíz év közé esik.

Közhelyszerű, de a bíróság elé állítás az egyént is nagyobb hatással tarthatja vissza a bűncselekmény elkövetésétől, az, ha látja, hogy az igazságszolgáltatás teljes személyzete vele foglalkozik⁸³. Már röviddel a bűncselekmény elkövetése után a bíróságon találja magát az elkövető, ahol szembesül azzal, hogy komolyan veszik az ellene folyó büntetőeljárást, hiszen ott van a bíró, az ügyész, a védő és már maga ezen „tárgyalótermi légkör”, valamint az ítélet szóbeli indokolása is visszatartó hatást eredményezhet, szemben a büntetővégzéssel, azzal amikor tulajdonképpen a terhelt kézhez vesz egy „papírt”, amiben a megvalósult bűncselekmény és szankció szerepl.

A büntetőeljárás gyorsítása, egyszerűsítése nem lehet abszolút célja a jogalkotásnak. Minden ilyen törekvés során figyelemmel kell lenni arra, hogy a felderítés és a bizonyítás törvényes, hatékony és alapos legyen. Ezen szempontok mellett azonban érdemes figyelemmel lenni a jogalkalmazásra, így arra, hogy az eljárást gyorsítani, egyszerűsíteni akaró elképzelésekből a gyakorlatban mennyi valósítható meg.⁸⁴

⁸² Vmtv. 215.§

⁸³ Cseke Gábor-Csekéné Kovács Anita: Bíróság elé állítás - jogfejlesztő javaslatok az új büntetőeljárás törvény tükrében. *Ügyészek Lapja* 2019/2. 98.o.

⁸⁴ Nánási: i.m. 59.o.

Felhasznált irodalom

- Bánáti János - Belovics Ervin - Csák Zsolt - Sinku Pál - Tóth Mihály - Varga Zoltán: Büntető eljárásjog. HVG-Orac Lap- és Könyvkiadó Kft., Budapest, 2003.
- Cseke Gábor-Csekéné Kovács Anita: Bíróság elé állítás - jogfejlesztő javaslatok az új büntetőeljárás törvény tükrében. Ügyészek Lapja 2019/2.
- Dr. Czédli Gergő: A bírósági eljárást gyorsító és fékező rendelkezések az új büntetőeljárás törvényben. Büntetőjogi Szemle 2019/1. szám
- Dr. Molnárné Dr. Mészáros Noémi: Gondolatok a tárgyalás mellőzéséről. Büntetőjogi Szemle 2014/1. szám
- Fantoly Zsanett- Budaházi Árpád: Büntető eljárásjogi ismeretek II. Dinamikus Rész. Dialóg Campus Kiadó, Budapest, 2019.
- Fantoly Zsanett: Hatékonysági problémák, azaz a hazai büntetőeljárás gyakorlati visszasságai, In: Ünnepi kötet Dr. Cséka Ervin professzor 90. születésnapjára, 2012.
- Finkey
Ferenc: A magyar büntetőeljárás tankönyve, Harmadik Kiadás Budapest, Politzer-féle Könyvkiadóvállalat 1908.
- Hack Péter: A büntetőeljárás újításának esélyei. Belügyi Szemle 66. évf. 3. szám 2018.
- Herke Csongor: Büntető eljárásjog. Egyetemi jegyzet. Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar Pécs, 2018.
- Kiss Anna: A tárgyalás mellőzéséről. Ügyészek Lapja 1996/5.

- Móra Mihály-Kocsis Mihály: A magyar büntető eljárási jog. Tankönyvkiadó, Budapest, 1961.
- Nagy Anita: Büntetőeljárást gyorsító rendelkezések az Emberi Jogok Európai Egyezményében, az Európa Tanács Miniszteri Bizottságának ajánlásaiban, az Európai Unióban és a hazai jogalkotásban. Budapest, Bíbor Kiadó 2008.
- Nánási Gábor: A bőség zavar? Avagy a büntetőeljárás bírósági szakaszát gyorsító különeljárások indítványozásáról, alkalmazási lehetőségeiről. Magyar Jog, 2017/1.

Felhasznált jogszabályok

- A büntetőeljárásról szóló 2017. évi XC. törvény és miniszteri indokolása
- A büntetőeljárásról szóló 1998. évi XIX. törvény
- A Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvény
- A veszélyhelyzet megszűnésével összefüggő átmeneti szabályokról és a járványügyi készületségről szóló 2020. évi LVIII. törvény
- A büntetőeljárásról szóló törvény és más kapcsolódó törvények módosításáról szóló 2020. évi XLIII. törvény
- Az egyes büntetőeljárás cselekményekre és a büntetőeljárásban részt vevő személyekre vonatkozó szabályokról szóló 12/2018. (VI. 12.) IM rendelet
- Az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és irányításával, valamint a befejező intézkedésekkel kapcsolatos ügyészi feladatokról szóló 9/2018. (VI. 29.) LÜ utasítás

Bírósági döntések, Büntető Kollégiumi vélemények, Egyéb

- BH1990. 95.
- BH2003. 56.
- BH2013. 185.
- BH2014. 334.
- BH2015. 220.
- BH2017. 181.

- EBH2001. B.404.
- EBH 2006.1496.

- EBH 2013.B.13.

- 4/2007. BK vélemény

- Tájékoztató a Bfv.II.1.102/2015. számú büntetőügyben hozott elvi döntésről.

Internetes hivatkozások

- http://ugyeszseg.hu/wp-content/uploads/admin/2020/10/ogy_beszamolo_2019.pdf